

ENZO VARRICCHIO

Scrittore e avvocato

CAP A UNA LECTURA ESOTÈRICA

Desgraciadament, Joan Maragall és un autor força desconegut pels lectors italians i —a banda de les traduccions vivificadores i lluminoses d'un parell de poemes per part de dos clàssics (Pasolini i Montale), que en van intuir la fúlgida autonomia dins el cercle dels modernistes del seu temps— no disposem en italià, a hores d'ara, ni d'una edició de les seves obres completes, ni d'una antologia poètica digna de ser mencionada.

El meu impuls a traduir-lo va sorgir per posar remei a aquesta llacuna, amb la convicció que els estudis sobre Maragall també obriran nous camins per a una millor comprensió del context de l'època en què el poeta va viure i escriure.

Personalment, vaig descobrir el poeta durant els meus estudis sobre Gaudí, del qual Maragall va ser condeixeble en Gai Saber, en la Gaia Ciència, una antiga doctrina amb un rerefons naturalista, immanentista i panteista, reservada a pocs adeptes, inclòs Goethe, del qual Maragall va ser traductor i admirador. D'altra banda, jo no sóc pas un expert de Maragall, no parlo bé el català i tampoc no sóc traductor. Tanmateix, Maragall fou advocat i escriptor —com un servidor—, i amb aquesta doble afinitat he transcorregut amb ell, en companyia dels seus versos, algunes xafogoses nits mediterrànies, amb l'entusiasme pueril de qui pretén desafiar els Mestres.

M'apassiona la línia al·legòrica i hermètica de la interpretació maragalliana, una línia que, al meu entendre, recorre l'espai i el temps, unint les doctrines gnòstiques i neoplatòniques antigues amb l'Edat Mitjana de la Sicília de Frederic II, de la Provença dels trobadors, de la Florència de Dante, la Catalunya modernista de Maragall i Gaudí amb la coetània Londres dels preraphaelites de Dante Gabriel Rossetti.

He triat dos poemes, «Les roses franques» i «El mal caçador», caracteritzats per un denominador comú: el fet d'amagar, *sotto'l velame de li versi strani* —i potser fins i tot banals—, un significat ulterior, metatextual, que pot comprendre només qui coneix aquella llengua, aquell codi. Maragall ha fet servir més d'una vegada aquesta llengua secreta heretada del passat llunyà. La meua hipòtesi és que Maragall vol instaurar un diàleg amb aquesta tradició esotèrica, potser fins i tot amb l'ajut de les lectures dantesques. A Itàlia, els estudis de Gabriele Rossetti, Carducci i, sobretot, Luigi Valli han reinterpretat la poètica dels Fidels d'Amor com una secta de poetes de la qual formarien part, a més de Dante Alighieri, Guido Guinizelli i Guido Cavalcanti, exponents de l'*stilnovismo*. La flor era un dels mots-coses símbol per excel·lència d'aquesta tradició obscura. No hi ha flor més iniciàtica que la rosa vermella, objecte de la primera composició maragalliana i símbol del coneixement absolut (Sophia), com el lotus de la tradició oriental.

Dins «El mal caçador», crec que d'alguna manera el poeta fa referència al mite d'Orió caçador per les estrelles, i que tota la poesia amaga un significat astronòmic i astrològic assimilant l'hòstia al sol. No és aquesta l'ocasió per argumentar més detalladament la meua teoria, però vull evidenciar que l'he resseguida només en abstracte, en el sentit que he intentat traduir els poemes de Maragall com si fossin només poemes senzills, formats per paraules i sons, sense tenir en compte les implicacions metatextuals esbossades fins ara i tampoc les correspondències mètriques. Amb tot, espero que puguin ser apreciades en la seva bellesa melancòlica, abans que revelacions més importants en puguin descobrir tota l'essència més pregona.

«Le rose franche»

Ho visto delle rose – d'un rosso maggiorato,
d'un rosso nerastro, – d'un rosso purpureo.
Sospese oscillanti – dal muro d'un giardino:
nessuno può averle, – non posson esser colte.
Le rose son libere – dalla schiavitù:
le rose sono franche, – non pagano tasse.
Nulla le avvolge – nulla le copre:
né il farsetto né la brocca – se le godranno.
Le vedrà al sole splendere – da lontano la gente,
doneranno il profumo – al vento volentieri;
ma nessuna mano audace – le toccherà
né umano respiro – le sciuperà.
Non come gli altri fiori, – che sono di chi li vuole:
son libere, son pure, – sono del sole e del vento.
Vivranno la vita – dondolando e ridendo,
e una volta secche sarà il vento a rapirle.

«Il cattivo cacciatore»

La messa del mattino
la dicono lassù
e si fa giorno.

La messa dell'estate
il prete la dice
con le porte spalancate.

«Les roses franques»

He vist unes roses — d'un vermell pujat,
d'un vermell negrós, — d'un vermell morat.
Penjaven gronxant-se — del mur d'un jardí:
ningú les pot heure, — no es poden collir.
Són les roses lliures — de la servitud:
són les roses franques, — no paguen tribut.
Ni de baix s'abasten — ni de dalt estant:
el gipó ni el gerro — no se'n gaudiran.
Brillar al sol veuran-les — des de lluny la gent,
donaran la flaire — al bon grat del vent;
mes cap mà atrevida — les apomará
ni alenada humana — les mustigarà.
No com les flors altres, — són de qui les vol:
són lliures, són pures, — són del vent i el sol.
Passaran la vida — gronxant-se i rient,
i abrusades se les emportarà el vent.

«El mal caçador»

La missa matinal
la diuen allà dalt
aixís que es fa de dia.

La missa de l'estiu
el capellà la diu
amb les portes obertes.

Da tutti i lati si sente
Quando infiora le colline
Il ginestreto del Corpus.

Il cacciatore anela,
da fuori l'ascolta
inginocchiato.

All'alzarsi l'ostia
saltella
la lepre allucinata.

S'avventa il cane
latrando, la lepre
saltando, lui insegue.

«Corri e correrai,
giamaï ti fermerai».
Questa è la sentenza.

«Allora corro e correrò,
giamaï mi fermerò.
Lieta è la sentenza.

Corrono nel vento,
perdendosi in un momento
i versi, i rumori, la traccia...

Passano i giorni, le notti...
Pei campi rifioriti
È tornato il Corpus Christi.

La messa del mattino
la dicono lassù:
con le porte aperte.

In un turbine allucinato
passa il cattivo cacciatore
fra latrati e fragore.

S'oeix de tots costats
quan enflaira els serrats
el ginestar de Corpus.

El caçador es deleix.
De fora estant l'oeix
amb un genoll en terra.

Al bell punt d'alçar Déu,
li bota allí, al bell peu,
la llebre endiastrada.

S'esventa el gos lladrant;
la llebre fuig botant
i el caçador, al darrere.

«Corres i correràs,
mai més t'aturaràs»:
aquesta és la sentència.

«Doncs, corro i correré,
mai més m'aturaré;
alegre és la sentència».

S'allunyen amb el vent,
perdent-se en un moment
els crits, la fressa, el rastre...

Passen dies i nits...
Pels marges re florits
ha tornat Corpus Christi.

La missa matinal
la diuen allà dalt:
les portes són obertes.

En un vent de visió
passa el mal caçador
entre lladrucs i fressa.

Si gira e vede l'altare,
e il prete inginocchiato
e l'ostia al cielo.

Passa e va lontano...
la nebbia in giugno
cinge l'orizzonte immobile.

Girano le stagioni,
tornano i germogli:
ogni anno, ogni anno viene il Corpus.

Ogni anno ritorna,
ogni anno rivede
l'augusta messa.

Ogni anno i preti
più imbiancano e più alte
levano le braccia al cielo.

Ogni anno l'ostia invola
la chiesa traballa
e l'ostia sale, sale...

Passano gli anni,
il prete non c'è...
l'ostia da sola invola.

Su,su,su...
la volta crolla
filtra la luce del cielo.

Viene l'ostia e la
chiesa si va sgretolando...
Non si ferma il cacciatore.

Viene un anno... la volta crollata
e in alto il gran cielo blu
sull'ostia bianca,

Se gira i veu l'altar,
i al peu el capellà
i en alt veu l'hòstia càndida.

Passa i es perd al lluny...
La boirina del juny
cenyeix l'horitzó immòbil.

Roden les estacions,
revénen els plançons,
cada any, cada any ve Corpus.

Cada any torna a passar,
cada any torna a mirar,
cada any la missa augusta.

Cada any els capellans
tenen més cabells blancs
i aixequen més els braços.

Cada any l'hòstia es va alçant,
el temple es va aixafant...
i l'hòstia puja, puja...

Passen més anys i més;
el capellà no hi és...;
l'hòstia va sola enlaire.

Amunt, amunt, amunt...
La volta perd el junt,
la llum del cel s'hi filtra.

L'hòstia s'hi va acostant,
el temple es va esquerdant...
El caçador no para.

Ve un any... la volta cau
i s'obre el gran cel blau
damunt de l'hòstia blanca,

che invola lentamente...
Al giunger dell'estate imminente
s'infiora il tempio in rovina.

Essa sale in cielo.
Il cacciatore anelante,
ogni anno, ogni anno l'osserva.

L'ostia è allo zenith,
ha lo spazio infinito,
e lui, per cacciare, stregato,
ha il tempo tutto, l'eternità...

que s'alça lentament...
Al ser a l'estiu vinent,
floreix el temple en runes.

Se'n va pujant al cel...
El caçador amb anhel
cada any, cada any la mira.

L'hòstia per 'nar al zenit
té l'espai infinit.
I ell per caçar encisat
té el temps, l'eternitat...